

**ÁLLAMI ES TÁRSADALMI
TENNIVALÓK
A MAGYAR ALCOHOLISMUS ELLENI
KÜZDELEMBEN**

ÍRTA:

DR GORTVAY GYÖRGY
ORVOS, MINISTERI TITKÁR

KIADJA AZ EGÉSZSÉGÜGYI REFORMIRODA PROPAGANDA-KÖZPONTJA

Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság (Dr. Falk Zsigmond) V., Hold-utca 7. sz.

A szeszes italok élvezetével való visszaélés kellemetlenségei és ártalmi, nemkülönben a betegségek és a szegénység előidézésében való szerepe hosszú idő óta ismeretes. És csodálatos, hogy az emberek mennyire nem tudják magukat a szeszivás kényszere alól megszabadítani, mert nem tudnak szakítani a nemzet kulturájába is beleszövődött évszázados ivási szokásokkal, a melyek talán a régebbi társadalmi berendezésekkel összeegyeztethetők voltak, de ma már kétségkívül elavultak és szükségtelenek. A hagyományos hazugságok és a közszájon forgó hamis igazságok a szesz értékéről csodálatosképpen örökéletűeknek látszanak. Mégis mintha anachronismus volna és bünszámba menne napjainkban a falusi lakodalmak szeszámorba fülő dínom-dánomja, a halottvirrasztás és halotti tor kegyeleisértő eszemiszomja, az új esztendőnek szeszes italokkal való köszöntése, a szilveszteri és névnapi tombolás, az érettségi vizsga után az életbe kilépő diák kötelező berugása.

Ósi magyar szokás az *áldomásivás* is, a mely szerint minden adásvételi ügyletet szeszivással pecsételnek meg, valamint a disznótör és búcsú.

A magyar falvak culturalis visszamaradottsága okozza, hogy nem lévén elegendő számú szórakozási alkalom — a falusi nép, sőt a vidéki középosztály szórakozása is jó bor, jó egészség felkiáltással korcsmai mulatozásokban merül ki.

Ilyen szokások mellett nem csoda, hogy magyar népünk felfogásába teljesen belevésődött az a szerencsétlen felfogás, hogy társadalmi élet, baráti kötelék csak »poharazgatás« közben vagy fehér asztalnál fejlődhet ki s a részegség, az ittasság a férfiaság jele vagy legrosszabb esetben megbocsátható gyengeség.

Az orvosi tudomány megczáfolhatatlanul kimutatta, hogy a szesz mértéktelen vagy rendszeres fogyasztása (igyuk azt akár bor, akár sör, akár pálinka alakjában) nemcsak a szervezet legértékesebb részeit támadja meg, nemcsak az utódokat károsítja, hanem gyengíti a test munkaerejét és az ellenálló képességét is. Én még azt sem vonom kétségbe, hogy a szesz nem képvisel bizonyos tápértéket, csupán azt állítom, hogy ez a tápérték többszörös sokszorosába kerül az ugyanilyen tápértékű más élelmiszer útján felvehetőnek és hogy tápértéke mellett mérgező hatása miatt sem tápszer a szesz. Nagyon rossz energiaforrás a szesz, mert bódítja az agyat, mint a tudatos mozgások irányítóját. Két liter kadarkának az iráért pedig 1 kg. szalonnát lehet venni és két »hosszúlépés« ára ugyanannyi, mint 20 dg. finom sajté. Egy liter bor árából 1 kg. cukrot, egy liter pálinka árából 10 kg. kenyérlisztet lehet vásárolni. Rubner a nagy német tápszer physiologus az alcoholismus leküzdését élelmezési szempontból tartotta rendkívül fontosnak, mert szerinte ha az alcoholos italokra kiadott óriási összegeket táplálkozásra fordítanók, milliók ellátása válna egyszerre mennyiségileg kielégítővé. (Max Rubner: Wandlungen der Volksnahrung. 1913.) A mezőgazdasági munkás és cseléd, a ki télen is órákat kénytelen 10-18 C° hidegben tölteni, megszokásból rendszeresen issza a

»lélekmelegítő« pálinkát, pedig ha megfelelő meleg ruhája lenne, nem kellene kidobnia pénzét erre az értéktelen »melegítőre«. A munkások jelentékeny szeszfogyasztása nem csekély mérvben tulajdonítható annak a másik tévhitnek is, hogy a szesz a fáradtságérzést csökkenti, sőt megszünteti. Ezért van az, hogy Magyarországon nincs aratás pálinka nélkül. A magyar paraszt ugyanis aratáskor 14-18 órát dolgozik két-három hónapon át és évtizedes szokás alapján pálinkával serkenti magát munkára. Pedig a fáradtság érzése fontos figyelmeztető jel, hogy a szervezet munkabíróképessége kimerülés előtt áll és annak szeszszel való serkentése hasonló a megrokkant ló ütlege-léssel való biztatásához. Finom élettani módszerekkel éppen az ellenkezőt sikerült kimutatni, t. i. azt, hogy már egyszeri és kis adag szesz élvezete is mulólag, de növeli az idegrendszer kifáradását.

Kräpelin-nek pszichológiai tudományos módszerekkel és eszközökkel végzett kísérletei szerint a szeszélvezet tartós fokozott akaratingert és felmagasztosult kedélyállapotot okoz ugyan, de rövid idő után teljes akaratbénulás és a finomabb szellemi működés gátlása következik be.

Egy angol orvos gondosan ellenőrzött állatkísérletekkel mutatta ki a szeszivás ivadékpusztító hatását. Szeszszel bódított hím tengeri malaczkok ivadékainak 39%-a volt életképtelen, míg a szeszszel sohasem mérgezeteknek csupán 7%-a. Különösen az anya iszákossága hátrányos népesedéspolitikai szempontból, amint *Sullivan-mk* Liverpoolban végzett vizsgálatai bizonyítják. Ő 120 iszákos anyától származó 600 gyermeket figyelt meg és azt találta, hogy ezeknek csupán 44.2%-a érte el a második életévet, míg 33.5% már az első életévben elpusztult.

E kor, a melyben élünk, úgylátszik nem tud örömet találni a munkában, hanem az élvezetek habzsolásában próbál életcélt keresni. Úgy látszik, mintha a kábító szerek utáni vágy mind erősebbé válnék a czéj-ját tévesztett életközdelemben. Pedig a szesz okozta testi nyomorúságoknál még sokkal rettenetesebb az a szellemi és erkölcsi lezüllés, a melylyel a szesz rendszeres élvezete jár, a mely előbb-utóbb annak megszokásához vezet, s a mely lassankint rabjává teszi az embert. Ne ámítsuk magunkat az ivás közben észlelni szokott kellemes bódulattal, mert nem más az, mint a szellemi és testi tevékenységeink coordinálását végző agyidegköz-pontunk heveny mérgezése, érzéketlensége, a mely állapotnak gyakori ismétlődése nyomán a szervezet nemcsak boncztanilag kimutatható elvál-tásokat szenved, hanem az ivónál előbb utóbb szemmel látható szellemi eltompulás áll be, a mely lassankint kiöli az érző és gondolkodó ember legnemesebb törekvéseit, a munkakedvet és munkabírást, az idealismust, a közügyek iránti önzetlen lelkesedést és a felelősségérzetet.

Nemcsak a mértéktelen szeszfogyasztás és a részegeskedés a veszedelmes, mert az alkalmi ivás is megszokáshoz vezethet, különösen bizonyos veleszületett ú. n. endogen hajlamosság, vagy kevésbé ellenálló szervezet esetén. Iszákossá válhatik még valaki iszákos környezetben és socialis okokból (milieutrinker) is. Mert voltaképen mi is a mértékletesség mértéke? A mi az egyik embert csupán jókedvre hangolja, a másikat már utca csúfjává, a harmadikat pedig gyilkossá teheti. Társadalmi szempontból az idült alcoholista a legveszedelmesebb typus, a ki akkor is iszik, amikor előbbi alkohalmámora el sem múlt. Jól jegyezzük meg, hogy köz-jótekonyságra és községi gondozásra utalt ú. n. közszegevények 40-40%-a idült alcoholismus következtében jutott sanyarú sorsára.

Egy művelt állam felvilágosodott polgára sem tekintheti többé elintézettnek magára nézve az alcoholkérdést azzal a cynikus vigasztalással, hogy senkinek semmi köze, hogy ki-ki hogyan mérgezi meg magát és hogy neki egyénileg felér az alcohol okozta élvezet annak hátrányaival. Ezt az önző felfogást egy állam sem tűrheti meg többé. Szakértő számítások szerint

csupán a szesz okozta megbetegedések és idő előtti elhalálozások évente 2.5 millió aranymárkájába kerülnek a német közgazdaságnak.

Magyarországon az értelmi pályán működők és városi munkások átlagos életkora (52 év) húsz évvel rövidebb, mint a hasonló angol embereké. Elpusztulnak tehát akkor, amikor munkájuk és értelmiségük a legtöbbet ér, amikor még gyermekeik felnevelve nincsenek s amikor az államnak és családjuknak a legtöbb hasznot hajthatnák. Semmi elemi csapás sem okoz olyan nagy kárt az országnak, mint a munkaképesség teljességében lévő lakosság ilyen idő előtti korban való elpusztulása s ezt főképpen a szesz, syphilis és a tüdővész okozza. Minden polgár nemzetgazdasági érték az állam számára és az alkoholkérdés minden nemzetnek socialis, culturalis, ethikai és gazdasági szempontból egyaránt fontos és égető problémája.

A szesz fajrontó hatásának példája gyanánt az indiánokat, a lappokat, a nyugat afrikai kihalóban lévő négerket szokták emlegetni, ámde csak emlékezzünk vissza a ruthén föld, a felvidék és a székelység ijesztő pusztulására. Pedig nagy culturnemzetek (görög, római stb.) történetéből tudjuk, hogy a vitalitásában meggyengült nemzet helyére mindig más, idegen faj nyomult és leigázta a romlásnak indult őslakót. A legnagyobb szeszfogyasztók egyike, Franciaország az utolsó öt év alatt 690.000 idegent telepített le, hogy pusztuló vidékeit benépesítse és elegendő munkáskeze legyen.

Magyarország négy közismerten legtöbbet ivó lakosságának a legrosszabbak a közegészségügyi viszonyai:

1. Bácsbodrog vármegye halálozási arányszáma pro mille 21.8, csecsemőhalandósága 207, gümőkór-mortalitása 3.1%.

2. Baja város halálozási arányszáma pro mille 27.4, csecsemőhalandósága 171, gümőkór-mortalitása 4.2%.

3. Pécs város halálozási arányszáma pro mille 28.2, csecsemőhalandósága 192, gümőkór-mortalitása 4.2%.

4. Baranya vármegye halálozási arányszáma pro mille 22.1, csecsemőhalandósága 922, gümőkór-mortalitása 2.8%.

1909-ben tizenhatezer székely testvérünk vándorbotot kényszerült a kezébe venni az ivással járó szegénység miatt és ezek közül 8.000 Romániába vándorolt ki.

A ki a románság közé ékelt székely falvak lakosságának elszegényedését, szomorú züllését látta, annak, azt hiszem, nem kell az alkohol nemzeti átkáról beszélni. Katonai sorozások megdöbbenő képét tárták fel az állításköteles, munkára, családfenntartásra, fajszaporításra való és keresőképes férfilakosság szomorú elfogyásának. Elrettentő állapot és sajnos, meg sem záfolható, hogy némely bortermő vidéken az iskolás gyermekek 50%-a boros fővel megy ma is iskolába. Az ilyen atmosphaerában nevelkedő ifjúság azután könnyű martaléka lesz a bünözésnek és az erkölcsi eltévelyedésnek és így nem lesz előttünk érthetetlen, hogy az összes magyar börtönlakók 30%-a a szeszivók közül kerül ki. Általában szomorú tapasztalat, hogy az ifjúság között az utolsó években nagyon elterjedt a dohányzás és a szeszivás és *Boulinger* belga statistikája szerint a fiatalok legnagyobb részének apja vagy anyja, vagy mind a kettő iszákos. Pedig az ifjúság fogékonysága a szesz káros hatása iránt sokkal nagyobb, mint a felnőtteké és így a reactio náluk sokkal erősebb. A fiatalok számára általában nem volna szabad szeszt inni.

Magyarországon a súlyos testi sértés büntette miatt elítéltek 51%-át a szesz viszi a bünbe és az összes bűncselekmények $\frac{2}{3}$ -át szesz italok befolyása alatt követik el.

Hiába igyekszik a szeszfogyasztás terjedése mellett az egészségügyi kormányzat a nemi betegségek kiirtására, amikor az ezekkel való fertőzés az esetek 50-75%-ában szeszámorban történik. Rendszerint a szesz

hatása alatt keresi fel az egyébként józan életű és gondos családi nevelésben részesült ifjú legényember a mai társadalom legfertelmesebb intézményét, a bordélyházat, ahol a pénzen vásárolt szerelem mihamar le is veri róla emberi méltóságának hímporát. Basel cantonban 1881-ben és 1920/21-ben megállapították az orvosi kezelés alatt álló nemi betegek számát és kiderült, hogy amíg 1881-ben 1000 lakosra esett gonorrhoea 6.8 és lues 8.4, addig 1920-ban már csak 1.6, illetve 6.8. A nagymérvű csökkenés oka az alcoholismus csökkenése és a socialis prophylaxis fejlődése. (Schweiz, med. Wochenschrift 55. évf. 1925. 51. sz. 1149—1158. oldal.) A szeszfogyasztás káros hatásai elleni küzdelemben az államnak, a társadalomnak, az üzleti érdekeltségnek, de minden a közért dolgozó embernek is egyaránt részt kell venni és pedig különös figyelemmel azoknak a külföldi államoknak a tapasztalataira, a melyek a szeszivás mételye ellen már szervezett és eredménynyel kecsegtető harcot vívnak. A szeszipar (borkereskedők, pálinkafőzők, korcsmárosok, vendéglősök stb.) képviselői túlozva ezen iparnak a többi iparfajtához viszonyítva nyújtott kereseti lehetőségeit, sohasem mulasztják el az antialcoholismus terjedése esetén beálló szeszipari alkalmazottak munkanélkülisége révén bekövetkező gazdasági nehézségekre utalni. A tény ezzel szemben az, hogy ezek a szeszipari munkások mindössze 5-8%-át képezik az összmunkásságnak és bizonyos átmeneti idő után nagyobb nehézség nélkül elhelyezhetők volnának más foglalkozásokban. A szeszipar sokkal kevesebb munkást foglalkoztat, mint a hasonló befektetéssel dolgozó más iparok. így öt millió aranykorona befektetéssel

a kocsigyártás.....	858
a faipar	726
a bőrgyártás.....	580
a vas- és aczélipar	496
a papírmunka és nyomtatás.....	439

a sörgyártás és a többi szeszipar csak 104 munkásnak, illetve munkáscsaládnak ad kenyeret.

Jegyezzük meg azonban azt is, hogy maga a szeszipar baleseti és betegségi veszély tekintetében magasan áll a többi ipar felett és a szesz italok előállításával és elárúsításával foglalkozó munkások halálozási viszonyai (tüdőtuberculosis, szív-, máj- és vesebetegségek) igen rosszak. Lássuk immár, melyek azok az eszközök, a melyek ami megcsalódott, megfogyott és elszegényedett országunkban is igénybe vehetők lennének a szeszivás veszedelmeivel szemben ?

Nagyon természetes volna, hogy első sorban az állam a saját maga és polgárai jól felfogott érdekében, továbbá egyetlen reménysége: egy lestben és lélekben erősebb új nemzedék érdekében törvényhozási úton törekednék a szeszivás elharapódzása ellen küzdeni. Ebben a tekintetben Finnország és az Északamerikai Egyesült Államok olyan radicalis eszközökhöz nyúltak, aminő a teljes szesztilalom (prohibitio).

Természetes, hogy évszázados ivási szokások kiirtása ezekben az országokban sem sikerülhetett azon rövid idő alatt, mely a szesztilalom életbe léptetése óta lefolyt. De a szeszérdekeltség sajtója által sokszor tudományos mezbe burkolt phraseologia kíséretében terjesztett azon hírek, melyek a szesztilalomnak ezen országokban való közeli várhajó bukásáról szólnak, nem felelnek meg a valóságnak. Az Egyesült Államokbeli szesztilalom pl. a nemzeti alkotmány kiegészítő részét képezi és csupán általános népszavazással volna megváltoztatható. Senki el nem vitathatja, hogy ezen államok gazdasági, socialis és egészségügyi viszonyaiban mutatkozó szembeszökő emelkedés s a viszonylagos socialis nyugalom nem kis részben a prohibitio javára könyvelhető el.

Be kell vallanunk, hogy az abszolút szesztilalom behozatalának, elte- !
kintve az államgazdasági szempontoktól, igen nagy egyéb nehézségei is
vannak, mint pl. a csempészet, a titokban való szeszelőállítás, a titkos
kereskedelem, a gyógyszerári alkohollal való visszaélés megszaporodása
és az ellenőrzés tetemes költsége és az is bizonyos, hogy megfelelő köz-
hangulat nélkül ilyen törvényhozási intézkedés csak szaporítaná a végre
nem hajtott kormányrendeletek számát.

A skandináv államok az ú. n. *götheburgi kimérési rendszert* fogad-
ták el, a mely szerint közjótékonyági egyesületek árulják a szeszt. Ezek-
nek nem áll érdekükben a nyereségszerzés, illetve az alkoholfogyasztás
növelése. A 21 éven felüliek számára bevásárlási könyv ellenében kiszol-
gáltatható szeszmenyiséget négy literben állapították meg Svédországban
Bratt, Norvégiában *Mljóven* javaslata szerint.

Svájcban már 1887 óta állami monopólium a szeszárúsítás, a melyet
a cantonok bérbeadnak. A jövedelem 10%-a alkoholelleses czélokra
fordítandó.

Franciaországban megtiltották az erős szesz italok (pálinkák,
absint stb.) kiszolgáltatását vasárnap és ünnepnapokon.

Igaz, hogy a szeszből származó jövedelem a legtöbb európai állam-
ban az összes állami bevételek 10-28%-át teszi ki s így a pénzügyi Körök
aggodalommal néznek a szeszfogyasztás korlátozására irányuló minden
törekvésre, de az is tény, hogy a szesz csinálta bűnösökre, örültekre,
szegényekre, betegekre, börtönökre háromszor annyit kell költeni.

Az elme- és idegbetegek, epilepsiások, idióták, elmefogyatékosak egy
nyolczadát az alkoholizmus okozza.

Mégis, úgy látszik, a pénzügyi szakemberek nem hisznek egy állam
boldogulásában szeszadó nélkül és csupán egy kiváló angol államférfiúnak,
a nagy »sanitary statesman«-nak, *Gladstone*-nak volt bátorsága megmondani
a nála járt alkoholérdekeltségnek, mikor őt a szeszjövedelem elmaradása
révén a britt kincstárt fenyegető pénzügyi károokra figyelmeztették, hogy
ne aggódjanak ők e miatt; a szeszjövedelmet pótolni fogja az egészséges
és munkabíróbb társadalom többtermelése.

Nem lehet elégszer hangsúlyoznunk, hogy a rideg fiscalis szempon-
tok nem lehetnek egyedül mérvadók a szeszívás rovására írható ártalmak
megelőzése érdekében foganatosítandó törvényes intézkedések inaugurálásá-
ban és hogy beláthatatlan közegészségügyi és morális veszélyt rejt magá-
ban az az állampolitika, a mely pl. a belső borfogyasztás emelését hazafias
kötelességnek hirdeti és így akarja a bortermelés válságát megoldani,
a helyett, hogy a szőlőtermelőket édesen maradó must, mustkolbász, szőlő-
lekvár és csemegezőlő forgalomba hozatalára buzdítaná. A hivatalos igaz-
gatásunk kötelessége az ivási alkalmak korlátozása. Korcsmai és ital-
mérési engedélyek csak a tényleges szükségletnek megfelelően legye-
nek adhatók, szigorúan ellenőrzött, korlátozott zárórával. A záróra az
összes egyesületekre, clubokra, casinókra és zárt társaságokra is terjed-
jen ki, a' korlátozás pedig az ú. n. kis szeszfőzőket is tüntesse el, mert
ezek ma minden otthont pálinkafőzővé tesznek. A korcsma engedélyezése
ne legyen egyszerű rendészeti elbírálás tárgya, legyen abba a közegész-
ségügyi hatóságoknak is beleszólásuk.

Szabolcs vármegyében minden 260 lélekre esik egy korcsma és min-
den 6000 lélekre egy iskola. Beszélő számok !

Mindazok, a kik részegeskedés miatt akár önmaguk, akár családjuk
gondozását elhanyagolják, gyámhatósági ellenőrzés alá és alcoholgyógyító
házba utaltassanak be és az állam maga gondoskodik az ilyen iszákos
szülők gyermekeinek alcoholmentes neveléséről.

A szegény és nem biztosított szokványos ivók (részegesek) alkoholgógyító sanatóriumokban való gyógyítását az Országos Betegápolási Alap, illetve az államkincstár fedezze.

Az államhatóság nem zárkozhat el az elől, hogy pl. egy 1000 lakoson felüli község, ha lakossága annak tudatára ébred, hogy elszegényedésének, nemboldogulásának, magas halandósági viszonyainak a túlzott szesz-fogyasztás az oka, maga határozhasson ebben a socialis, erkölcsi és egészségügyi szempontból annyira fontos kérdésben és maga dönthesse el, hogy a szesz kimérésének megengedését kívánatosnak tartja-e vagy sem. Ez az ú. n. *localoptio*, vagyis a községek önrendelkezési joga a korcsmák és italmérések nyitása felett.

Dánia, Hollandia és Lengyelország törvényhozásilag biztosította azt a jogot lakosságának, hogy maguk szavazzanak a felett, vajjon megengedik-e területükön a korcsmákat. Községi italmérési szavazati jog van Lettországból és Litvániában is.

Az állam feladata volna továbbá kötelezőleg elrendelni, hogy üdítő szeszmentes italok álljanak a munkások és tanulók rendelkezésére, az egészséges tej fogyasztása növekedjék, alkoholmentes éttermeket állítsanak fel és hogy minden kávéház, korcsma, vendéglő és étterem Kötelezve legyen szeszmentes italokat, ásványvizet stb. kiszolgálni.

Az állam feladata az ifjúság szeszmentes neveléséről gondoskodni és *alcoholbeteg-gondozókat* felállítani, a mely az iszákosokat nyilvántartsa és azokat ellenőrizze s ahová a rendőrség, a kórházak és alkohol gyógyítóházak minden iszákost felügyelet céljából hivatalból beutalnak.

Külön rendszabályok vannak a közlekedési szolgálatban alkalmazottakra, a vasutasok és kocsivezetőkre nézve. Amerikában és Angliában a részeg chauffeurtól ujjlenyomatot vesznek fel és ismétlődés esetén igazolványát azonnal elvonják.

A táplálkozási viszonyok is szorosan összefüggnek az alcoholismussal. A fehérjeszegény, egyoldalú táplálkozás kívánatossá teszi a szeszt és így válik szokványos ivóvá a faluról felvándorló fiatalság, a melyet a városi lakásnyomorúság amúgyis állandóan vándorló nomádokká tesz.

Az államhatóság különös figyelmet kell, hogy fordítson a szeszivásnak a magyar és pedig úgy a falusi, mint a városi munkásnép között való nagymérvű elterjedésére. Helyes socialpolitikáivai meg kell szüntetni azokat a socialis és pszichologiai okokat, a melyek a szegény munkást a korcsmába üzik. Mindnyájan tudjuk, hogy a munkásnak a kemény munkában kifáradt teste és a megélhetés gondja alatt aggódó lelke nem találja meg a szükséges felüdülést otthonnak alig nevezhető lakásában, egyoldalú táplálékában és odafordul, ahol egy kis szeszboldulat árán a legolcsóbban megszerezheti magának ezt a kellemes öntudatlanságot és érzéki csalódást, a mely munkájának kilátástalanságát és létének bizonytalanságát vele elfeledteti. Nemrégiben egy bányászvárosban jártam. Közel négy órát töltöttem a bánya mélyében, hogy közlekedésről figyelhessem a bányász komor és szóltan, de a bányalámpa sápadt fényénél gigantikusnak látszó munkáját. Bámulatot keltett bennem a fegyelmezettségük, magambadöbbenést életük szomorú semmisége, szégyenkezést és önvádat, hogy még ma is *tetőtől* talpig piszkosan fürdés nélkül kell ezeknek az embereknek otthonukba visszatérniök. Fizetés napja volt és mikor két óra múlva a telepen végigmentem a bányatelep kávéháza udvarán, csoportban feküdtek már a munkások részegen. Lehetne-e ezen az állapoton segíteni. Rá lehetne-e ezeket is szoktatni arra, hogy mint Pennsylvania egyik bányatelepén láttam, a bányamunkás a bányából kijöve megfürdik, tiszta utcza ruhába öltözik és a munkáscasino tágas olvasótermeiben narancsszörp és hideg tej mellett tart rövid pihenőt, mielőtt családjához visszatér? Az én válaszom igenlő.

Csak az illetékesek részéről becsületes érző szív és társadalmi felelősségérzéssel párosult socialis gondolkozás kellene hozzá.

Egyes ipari foglalkozások, a melyek por és excessiv hőmérsék hatásának teszik ki a munkást, az éjjeli munka, valamint a túl hosszú munkaidő elősegítik a szeszfogyasztást. Előbbi esetben kellő műhelyhygienikus berendezések, utóbbi esetben ezeknek korlátozása segíthetnek.

Kormányhatósági feladat lenne, hogy a büntető törvénykezés a részegséget ne enyhítő, hanem súlyosbító körülménynek tudja be. Ha már a részegség miatt külön nem is büntetnek, de *passé par tout* adni a részeg állapotban való garázdálkodásra az által, hogy a részegség öntudatlan állapotot idézvé elő, a tettes nem volt beszámítható, igazán lehetetlen dolog.

Törvényes intézkedés volna szükséges ahhoz is, hogy a visszaeső iszákos büntettek, kényszerű alcoholismust gyógyító sanatoriumi kezelés alá vonassanak. Ehhez azonban ezek számának szaporítására sürgős szükség volna. Németországban 80—90 ilyen intézet van, Magyarországon mindössze egy. Nem tartanám a messze jövő feladatának a reménytelenül gyógyíthatatlan alcoholisták elkülönítését sem.

Körrendeletileg kellene a kormánynak megtiltani a hivatalos órák és munkaidő alatti szeszfogyasztást és bármilyen humorosnak látszik, nincs minden gyakorlati érzék nélkül egy magyar orvosnak, egyébként már a híres német egészségügyi szakember, *Frank* által említett eszméje (*J. P. Frank: System einer vollstündigen medezinischen Polizey. Mannheim 1872.*), hogy minden részeg embert »józanítóba« kell bezárni részegsége tartamára s ennek a minden faluban felállítandó józanítóknak a költségeit is ezek a részegek tartoznak viselni.

Ha az államhatalom a közvetlen alcoholelles beavatkozásra nem is hajlandó, nem lehet semmi akadálya annak, hogy a szesz, de különösen az égetett szesz folyadékok fogyasztási adótételei olyan magasan állapíttassanak meg, a mely a fogyasztás nagymérvű emelkedését meggátolni tudja.

Azonban maga a szőlőtermelés válsága is időszerűvé tette Magyarországon a szesztermelés kérdését. Csonka-Magyarországon 385.000 katasztralis hold van beültetve szőlővel és ezenkívül néhány ezer szeszgyár, mezőgazdasági szeszfőződé és a kistüsti szeszfőző dolgozik. Az 1923/24. évben termelt 155-429 hectoliter szesznek majdnem a fele, vagyis 71.034 hl. került export útján a külföldre, míg a belső fogyasztásra fejenkint 704 liter, összesen 84.488 hl. jutott, a legalább 9%-os szeszt tartalmazó bortermelésből (4,176.225 hl.) csupán 137.664 hl. került külföldi fogyasztásba és az előző évről maradt készlettel 5,539.390 hl. borból belső fogyasztásban elkelt 3,339.390 hl., vagyis ebben az időszakban nálunk fejenkint 30.36 liter (2'89 abs. alcohol). volt a borfogyasztás.

Ugyanebben az évben a sörpiacz így alakult: Termelés 368.218 hl., kivitel 1.161 hl. Belső fogyasztás 367.057 hl., vagyis fejenkint 5.99 liter (0.20 abs. alcohol) volt a sörfogyasztás.

Az összfogyasztás — bort, sört és pálinkát beleértve — alcoholra átszámítva fejenkint 4.90 literre rúgott.

Pénzértékben kifejezve 5-600 millió aranykoronát iszik el Csonka-Magyarország elszegényedett lakossága. Látszólag vigasztaló tény a pálinkafogyasztás csökkenése Csonka-Magyarországon. Míg ugyanis a világháború előtti Nagymagyarországon a fejenkinti pálinkafogyasztás 5.3 liter volt, 1923/24-ben az 1.04 literre csökkent és 1925-ben már csak 0.3 liter volt.

A magyar kormányzat igen nehéz helyzetbe került a szőlőművelés és szeszipar túltermelése kapcsán, s ennek a crisisnek megoldása csaknem kilátástalannak látszik. Hogy a csemegeeszőlő-fogyasztás, a mustnak besűritése és conserválása, lekvárrá és jammé való feldolgozása egyszerre

segítene a helyzet enyhítésében, mint sok antialcoholista szakember hirdeti, nem valószínű, de hogy ilyen irányban való megoldási lehetőségre is i komolyan gondolni kell, az kézenfekvő.

A szesz elleni küzdelmet első sorban társadalmi téren kell megvívni. Egyáltalában nem osztom azoknak a nézetét, a kik a társadalmi mozgalmak hiábavalóságát hirdetik és az alcoholismus megszüntetését állami beavatkozástól várják.

A társadalom sem nézheti ölbetett kézzel a szeszivás okozta ártalmakat és alcoholelles társadalmi egyesületeinknek a kormányzat activ támogatása nélkül is erős felvilágosító munkát kell kifejteniük a lakosság körében.

A mi alcoholelles egyesületeink rövid kényszerű hallgatás után újra munkába fogtak és az Alcoholelles Egyesületek Ligája néven közös munkára tömörültek. (Ennek székhelye: Budapest, VI. Eötvös-útcza 3. sz., Népegészségügyi Múzeum.)

Az alcoholelles mozgalom terén ez idő szerint tevékenyen közreműködő egyesületek a következők:

1. A Magyarországi Független Good Templar Rend (Budapest, VI., Teréz-körút 27.).
2. Altalános Közjótékonyági Egyesület (Budapest, I., Ráth György-utczza 16.) egyik alapszabályszerű tevékenységi köre az alcohol elleni küzdelem és ezzel kapcsolatban olyan intézmények létesítése, a melyek az alcohol veszedelmét csökkenteni és megelőzni alkalmasak. Ez az egyesület tartja fenn az egyedüli alcoholbetegek gyógyítására szolgáló gyógyítóházat Rákospalotán.
3. Abstinens Orvosok Egyesülete Budapest, V., Bálvány-utczza 4.
4. Magyar Kékkereszt Egyesület Sopron, Templom-utczza 3.
5. Országos Magyar Alcoholelles Egyesület Budapest, I., Krisztina-tér 8.
6. Magyar Katholikus Abstinens Egyesület Budapest, IV., Ferenczietere 7.
7. Abstinens Nők Egyesülete Budapest, II., Margit-rakpart 56.
8. Abstinens tanárok és tanítók egyesülete Budapest, VII., Peterd-utczza 39.
9. Bethania Eglyet Alcoholelles Csoportja Budapest, VIII., Gyulai Pál-utczza 9.
10. Feministák Egyesülete Budapest, V., József-tér 9.
11. Magyar Alcoholelles Munkásszövetség Budapest, VI., Eötvös-utczza 3.

Ezeknek a társadalmi egyesületeknek a feladata volna felvilágosítani a társadalmat abban a tekintetben is, hogy a részegeskedést gyógyszerekkel és egyes üzletemberek által hirdetett csodaszerekkel meggyógyítani nem lehet. Minél előbb ki kell ezeket a részeges egyéneket emelni a környezetükből, a mely vagy közvetlenül rácsábítja az illetőt az ivásra, vagy pedig alkalmat ad neki a kívánt alcoholmennyiség megszerzésére. Nem szabad bízni lelkileg nem egyensúlyozott és akaratgyenge iszákos emberek által tett »fogadalmakban«, mert kizárólag alcoholgyógyító sanatoriumban végzett hosszabb leszoktató kúra vezethet eredményre. Fel kell világosítani az érdekelt tényezőket, hogy az alcoholgyógyító sanatorium mentesíténé a kórházakat és elmeegógyintézeteket is egy csomó alcoholos alapon fejlődött idült betegségtől, a melynek szakszerű kezelése csupán alcoholgyógyítóházban végezhető. Társadalmi egyesületeink foglalkozhatnának azzal a kérdéssel, hogy a szesztermelésre fordított mezőgazdasági termények (gabonaneműek, burgonya, komló, kukoricza, tatárka, répa stb.) mennyivel hasznosabban volnának felhasználhatók közélmezés javítására

és külföldi exportra; tanulmány tárgyává tehetnék, hogy a szesziparokban a szeszszel, ezzel az egyenesen csirarontó méreggel közvetlenül érintkezésbe jutó emberek révén milyen közvetlen egészségügyi és gazdasági károsodást szenved az állam és a társadalom.

A társadalmi egyesületek fontos feladata volna a szakszervezeteket és munkásvezetőket meggyőzni arról, hogy az antialcoholista mozgalom mit jelent a munkásságra nézve. Angliában a legutolsó általános strike idejére szesztilalmat rendelt el a szakszervezeti tanács s ennek is minden esetre nagy szerepe van abban, hogy a strike minden nagyobb bántó incidens nélkül múlt el.

Az alcoholelles társadalmi egyesületek feladata lenne népünk között a gyümölcsévés és tejfogyasztás emelése érdekében szót emelni, a *korcs-mák vasárnapi zárvatartásának* szükségességét meg nem szűnő kitarással hirdetni.

Indítsanak propagandát a lakosságnak a szeszmentes szórakozásokkal való megkedveltetése érdekében (szeszmentes üdülőhelyek, népházak, munkásotthonok, sportalkalmak, népszerű tudományos előadások, néphangversenyek stb.).

Jótékonyági egyesületek és hatósági támogatás mellett ipari központokban, gyárak közelében, kiránduló helyeken télen-nyáron meleg és üdítő szeszmentes elárúsító helyek felállításáról kellene gondoskodni.

Az antialcoholista mozgalom jövője kétségtelenül a felnövő nemzedéken alapszik és a legeredményesebbnek mutakozó törekvés: a jövő nemzedék megnyerése az abstinentianak. Az ifjúsághoz pedig az iskolán keresztül vezet az út. A magyar tanuló ifjúságnak kb. 25⁰/_o-a rendszeres ivó, mert a környezetük, a családjuk is az. Az iskolás gyermekek szokványos ivása igazán sötét fejezete a mi kultúránknak. A tanárok és tanítók bevonására van szükség, hogy az ifjúság alcoholmentes nevelése biztosítható legyen, ez a törekvés pedig ifjúsági abstinens körök szervezése, valamint az antialcoholista törekvéseknek az *Ifjúsági Vöröskereszt* és a *Levente* egyesületekbe való bevitelle által nagyon erősíthető volna. Legyen gondunk reá, hogy ez a két nagyjövőjú országos szervezetünk kifejezetten szeszellenes legyen. Fogjon össze az Abstinent Tanárok és Tanítók Egyesülete az Abstinent Orvosok Egyesületével ennek az ifjúsági programnak és az alcoholelles oktatás reformjának a gyakorlati előkészítésére. Fel kell használni a vallás- és közoktatásügyi ministerium által az alcoholismusknak a tanuló ifjúság körében való leküzdése tárgyában kiadott 1905. évi 3.600 ein. körrendeletében biztosított azon rendelkezését, hogy az ifjúság alcoholelles előadásokat szabadon látogathat és ilyen célra a tantermek is átengedhetők, továbbá arra, hogy vándoroktatók és előadók révén az ifjúság figyelme reá irányíttassék ennek a világszerte folyó küzdelemnek a jelentőségére. Az alcoholelles egyesületek ligája gondos tanulmány tárgyává kell, hogy tegye az alcoholismus leküzdésére alkalmas azon eszközöket, a melyek Csonkamagyarország mai gazdasági és socialis viszonyai mellett az egészségügyi kormányzat programjába fokozatos megvalósítás céljából beilleszthetők volnának. E célból szükséges volna, hogy az egész magyar alcoholkérdés tanulmányozására hivatott Alcoholelles Egyesületek Ligájába, az összes ministeriumok és számba jövő hatóságok képviselői is meghívassanak. Különösen fontos volna az Országos Munkásbiztosító Pénztár szerveivel való közreműködés, minthogy a munkásbiztosító pénztárak a közeljövő legfontosabb népességügyi intézményei.

Fel kell használni a Faluszövetség vándorkiállításait és az iskolán kívüli népoktatás előadásait is a falusi nép felvilágosítására és alcoholellenes tanítására.

Szeszmentes országokban nyert tapasztalatok szerint az asszonyoknak

és leányoknak az alkoholelles küzdelemben való bevonása a legnagyobb gyakorlati fontosságú. Mindenki tudja, hogy a nők politikai egyenjogúsítása milyen nagy szerepet játszott a szeszellenes törvényalkotásokban.

Szükség volna rá s ezt is az Alkoholelles Egyesületek Ligája végezhetné, hogy a szeszfogyasztásnak és az antialkoholizmusnak az egyes magyar társadalmi osztályok és különösen a munkáskategóriák között való elterjedése számszerűleg megállapíttassék. A német birodalomban a világháború előtt végzett munkásháztartási statisztikák szerint az összjövedelem 50—70% o-át élelmezésre költik el és csupán 10-14%-a megy a lakásra. Ha az élelmiszerek olcsóbbak lennének, több jutna megfelelő lakásra s ez maga indirecte bizonyosan a munkáosztály alkoholfogyasztásának csökkenésére vezetne. A legkomolyabb figyelemmel kellene foglalkozni egy kellemes, üdítő és olcsó szeszmentes ital népszerűsítésének az eszméjével. Amerikai tapasztalat szerint különösen az ifjúság könnyen ránevelhető ilyen népszerű szeszmentes italnak fogyasztására.

A népjóléti és a munkaügyi ministeriummal kapcsolatos Egészségügyi Reformiroda készséggel közreműködnék a szeszivás veszélyeit feltűntető falitáblák, plakátok, graphikonok, levelezőlapok, diapositívek és filmek készítésében.

Tartsanak a társadalmi egyesületek évenként országos congressust, hogy legalább évenként egy napon az ország összes lakosainak a figyelme az alkoholkérdésre összpontosíttassék és indítsanak ellenmozgalmat a belső borfogyasztás emelése érdekében rendezett, a szeszről hymnusokat zengő borkiállítások s a szeszérdekeltségek jól megszervezett üzleti reklamja ellen, mert ezek segítenek fenntartani az ivási szokásokat.

Ne folytassunk a mértékletesség és teljes tartózkodás helyességéről meddő vitákat, hanem legalább a taktikai szempontokban egyezünk meg és az elért eredményekkel bizonyítsuk be, melyik a célravezetőbb és jogsultabb mozgalom.

A társadalmat illeti a vezető szerep a szeszellenes mozgalom megszervezésében, valamint az ivási szokások és kényszerek kiküszöbölésében és a társadalom alkoholelles megszervezése ezeknek a társadalmi egyesületeknek a feladata. Ez a feladat a kétségbeeséssel és nyomorral küzdő nemzetünk boldogulásának és a nép erejének emelése érdekében magasztos és apostoli munka. Ennek a feladatnak sikeres munkálása nemcsak egy tisztultabb erkölcsi felfogású nemzetnek és tisztultabb célokra törekvő cultura eljövételét segíti elő, hanem az általános népjólétet és az ország gazdasági helyzetét is javítani fogja, mert »van annak, a ki el nem issza», mint egy régi magyar közmondás tartja.

Az alkoholizmus ma igen fontos társadalmi kérdés, a melynek megoldása minden egyénnek, osztálynak és szervezetnek, a mely államközösségben, él, egyaránt közvetlen érdeke és feladata.